

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРЫҢЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТ СОВЕДИНИН ОРГАНЫ

1925 чылда үндэзилетинген

БО ХУНГУ СОЛУНДА:

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш И. В. Сталинга (1 арын). Дүжүт ажаап алышыкынын болгаш курүнеге тараа дужаалгазын доозарынче бүгү күштү салыы! (1 арын).

Эки сеткилдиг кижилернин үнү (2 арын).
Америк империалистернин Си-Бирже халдап турганынын төөгүзүндө (3 арын).
Н. Брагин.—Тудугчуларнын чедишкени (3 арын).
Редакцияга чагаалар (3 арын).

Кореяда болушкуннар (4 арын).
Кэсонда чугаалажылыккынар дугайында Сынхуа агенттигенин корреспондентизиниң дилпады (4 арын).
Улус демократизиниң чуртта-рында (4 арын).

Мурнакчылар-биле деннежир

Бистин чурттан колхозтары, машина-трактор станциялары, совхозтары дүжүт ажаап алышыкынын болгаш курүнеге тараа дужаалгазын күш-ажылчы көдүрлүшкүн-биле болгаш организацияларынын болгаш колхозтарнын удурткучуларнын талазындан байлактыг техниканы чөп ажылгаар, күш-ажылды шын органи-заастаар, колхозчуларнын күжүн таарыштырар айтырыгже кичээнгейни кошкак салып турар. Оон түшү-линдө Танлы, Барыны-Хемчик, Бай-Тайга, Чаа-Хөл районнар дүжүт ажаап алышыкынын болгаш курү-неге тараа дужаалгазында бо хүн-нерге чедир хожудап чоруп турар-лар.

Ажылдын темпизин хүн-келир дум-на бедилериниң бүгү аргалары бо ады үнген районнарда бар. Ол кирезинде ол районнарнын хожу-дашыкынын кол чылдагааны бол-за, дүжүт ажаап алышыкынын болгаш тараа белеткелиниң баштай-гы хүнеринден эгелээш-ле ажылдын темпизин үзүктөл чокка бедилеринге кичээлгейни колдатпаанында болур.
Ол районнарда бөдүүн машина-ларны, комбайннарны четпес ажыл-дап, хол-биле кезилдени барык чо-рутпай турар. Тараа кезилдезинде ол районнарнын ийди хожудааш-кынарнын уржуундан тарааны хар-алдынга киреринин айылы тургу-туруп турар.
Хожудап турар районнарда тараа белеткелиниң кошкак темпизиниң чылдагааны болза, тарааны арылга-рып, кургалдырып хожудалып, тара-ны белеткел пунктуларынче сөөртү-рүн саададып турарында. Хуу ажыл-агыйларнын тараа дужаалгазын кон-чүт кошкак организаастап турар. Дү-жүт ажаап алышыкынын болгаш тараа белеткелинде хожудап турар районнар болза, тараа белеткелиниң курүне планын хуусаа бетинде күү-седир сорулганы ботландырынынга бүгү областы сонгаар тыртып турар.

Мурнакчы районнарнын дүржүл-газы болза, дүжүт ажаап алышыкы-нын дүргөдөй, тараа белеткелиниң планын хуусаа бетинде күүседир-лини аргалары бисте бар деп чүвени көргүзүп турар. Ам кол сорулга бол-за, тараа кезилдезинче, бастырыл-ганын, арыглашыкынынче болгаш кургалдыкынынче бүгү күштерин эл-не шынгызы-биле организаастаар-гы болур. Район, колхоз бүрүзү, хуу ажыл-агый бүрүзү күрүне мурунуга хүлээлгезин ыялыла күүседирин хандырар төлөдө, колхоз бүрүзү хүн-бүрүдө тараа дужаарын чедип алып уруулуг.
Мурнакчыларнын деннелинге чөп-нө дээрге—дүжүттү бичи-даа саадатпай, чидирг чокка ажаап алыры, тараа белеткелиниң планын хуусаа бетинде долдур күүседир-ли болур.
Ол болза, бистин чуртта комму-низм тургузушкунуну херээже, бүгү делегейге тайбыны камгалаар болгаш быжыглаарынын херээже совет Тываның ажылчы чоннарын салышыкыны болур.

Тишелгениң рапорттары

ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Иосиф Виссарионович Сталинниң адынын кырынга социалист көдээ ажыл-агыйнын мурнакчыларын рапорттар кирери үргүлчүлөп турар.
КАЛИНИНГРАД областың колхозтары болгаш совхозтары эрте-кен чылга бодаарга бир ай эрте, тараа белеткелиниң күрүне планын 101,9 хуу кылдыр хуусаа бетинде күүсеткен. Ол ышкаш аш-чөп культулары—көк-тараа бол-гаш кызыл-тас белеткелиниң кү-рүне планын дыка ажыр күүсеткен.
Областың колхозтары болгаш совхозтары боттарын үрезинер-биле долдур хавдыртыган. Колхозтарнын ажыл-агыйнын дыка хөй адырларын улам ынай хөг-жүдеринге чугула мал чөми тара-ларын, страхование болгаш өске-даа хөй-ниити фонтуларын колхозтар ам үедө тургузуп турар болгаш аркен чылын берип тур-гавыга бодаарга бо чылын оон

беле инициативчи комитет дынна-дып тур.
Төлөөлөрүн келгенин демдег-лелин хүнүн-не 10 шактан 24 шак-ка чедир облүүском байынында №30 өрээде чорудуп турар. Тел-ефон 1—69.
ИНИЦИАТИВЧИ КОМИТЕТ.

МОСКВА, КРЕМЛЬ.

ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Иосиф Виссарионович СТАЛИНГА

Тыва автономуг областың колхозтары болгаш араат ажыл-агыйла-ры Улуг Октябрын 34 чыл оюнга уткуштур пладан ажыр 500 цент-вер дүктү күрүнеге дужаа деп хүлээлгени боттарынга алгаш, ботта-рынын азаашкынын хуусаа бетинде күүсеткенин эргим Иосиф Висса-рионович Сталин Силере илеткел тур бис. Сентябрьның 1-де пладан ажыр 865 центнер дүк күрүнеге дужаатынган.

ВКП(б)-ниң Тыва обкомунун секретари С. ТОКА.
Ажылчы чоннар депутаттарының Тыва область Совединиң күүскомуунуң даргазы А. ЧИМБА.
Белеткелдер Министрствозунуң Тыва автономуг областың талазы биле төлөөзи А. ПАНКОВ.
Көдээ ажыл-агыйнын Тыва область эргелелиниң начальниги И. ЦЕВМЕНКО.

Улуг байырлалга уткуштур

Октябрын социалист револю-циязын 34 чыл оюн таварыштыр авторотаның чолаачылары тараа сөөртүлгезинге ажылдын үлегерин көргүскен, чижээ чолаачылар: М. Шевченко ажыл нормазын 167 хуу, Патчин—166 хуу, Сукачев—149 хуу, Кондрашов—146, хуу Тон-ких—142 хуу күүседип турар.
«Союзгаотранстан» авторота-зын мурунда тургускан сорулга-лары күүседир дээш социалист чарыш авторотада хайнышыкынын калбарып турар.

А. БАТАЛОВ.

Дүжүт ажаап алышыкынын болгаш курүнеге тараа дужаалгазын доозарынче бүгү күштү салыы!

Күрүне-биле санашкан

ЧАА-ХӨЛ. (Телефон-биле). Чаа-Хөл районун Кызыл-Дагда «Бурун-гаар» колхоз (даргазы эш Шияга, партия эге организациязынын сек-ретари эш Сенди) күрүнеге тараа ду-жаарын планын 103 хуу кылдыр ажыр күүсеткен. Оон иштинде аш-чөмчюн кол культуразы—кызыл-тас-ты 163 хуу күүсеткен болгаш келир чылдын тарылгазынга үрезин кыл-дыр 10 тонна кызыл-тасты уруп ал-ган.
Дүжүт ажаап алып болгаш күрү-неге тараа дужаа ажалдарга бот-тарынын онза идеякел чоруун көр-гүзүп, үлегерлиг ажалдап турар чад-дык колхозчуларнын эки ажылын демдегелери база чуула. Колхоз-тун таразын кургалдып, дамжылаар ажалда эштер Чачыл: Көнгөрөк олар боттарынын хүн нормазын үргүлчү 100—130 хуу чедир күүсе-дип турарлар.

Колхозтун келир чылда тарылга-зынга херэгдээр үрезин тараа уча-стогунда хову бригадир коммунист эш Сундуй ажалдап турар. Ол үре-зин уруушкунун эки организаастап турар. Ында үрезин тараа кургалдып турар эш Балчыма хүн нормазын 138 хуу күүседип эки ажалдап ту-рар.
К. ОНГА.

Төрөөн колхозунга

Эртке улуг хүнде Туравын чеди чыл школазынын үстүкү клас-сарынын 60 хире өөреникчилери дүжүт ажаап алышыкынын дуза-лары-биле класстар удурткучула-рынга баштадып алгаш, Ленин ат-тыг колхозтун тараа шөлдериңче үнүп чорзаныр. Башкы Евгений Очурга баштаткан бөлүк оолдар, уруглар спорттары хөпсөннерже сөөртүп турганнар. База бир кезик оолдар своп баглап турганнар. Олар болза 4 гектар хире черин таразын спорттан болгаш 3 гектар ажыр черин спорттарын чыг-ган.
Оолдар, уругларын иштинде үлегерлиг ажалдааннар хөй. Чи-жээ: 5-кв класстың өөреникчизи Маады Даваа, 7-ги класстың өө-реникчизи Тамара Сундуй, 6-гы клас-стың өөреникчилери Маады Кара-кыс, Ойду болгаш оон-даа өске-лер.
Анык дузалакчылар болза, улуг хүн санында-ла колхозка дузала-жып турар деп шийтирилп ал-ганнар.
Л. ФЕДИНА.

Литваның тайбың талалакчыларының республика конференциязы

ВИЛЬНИОС. Республиканың най-сылалы Вильнюс хоорайга Литваның тайбың талалакчыларынын респу-блика конференциязы болуп эрткен. Анаа 400 төлөөлөр киришкен.
Конференция чымдырарынын талазы-биле инициативчи комитеттин даргазы Литва ССР-ниң Эртемер Академиязынын президентизи проф-фессор Ю. Матулис кыска чүве чуга-лавышаан конференцияны ажалткан. Үр үениң иштинде канчаар-даа аажок үзүктөл чок динмиттиг адыш-чаксаашкыны-биле эш И. В. Сталин-ны баштадыр ВКП(б) ТК-нын Пол-дотбюроун конференциянын хүндү-дүг президиумунга сонгаан.
«Совет улус тайбыңны быжыгла-ры болгаш камгалаары дээш демис-елде» деп илеткелди Литва ССР-нин Эртемер Академиязынын пре-зидентизи профессор Ю. Матулис кылган.
Литва улус бистин чурттан бүгү улустары ышкаш бүгү делегейге тай-бың дээш демиселди чорударынга, аас-кежиктиг болгаш өөрүшкүдүг амдыралды тургузар дээш, комму-низмни тургузар херекке болуңу күжүн бээрине долу шийтирилгелер деп илеткелчи чугаалаан.
Совет Литваның ажылчы чоннары Тайбынын Бүгү-делегей Чөвүлели-нин Кыргырынын адаанга аттарын чангыс эп-сеткилди-биле салыр бол-гаш большевик партиянын удуртул-газы-биле бүгү делегейге тайбынын улуг херез камгалаарында болуңу беленин оон-биле база каттап көргү-

Сүт-Хөл районда тараа

СМГ-АКСЫ. (Телефон-биле). Сүт-Хөл райкүскомуун секретари эш С. Санданнын биске берген ме-дээзин өзүгаар алырга, Сүт-Хөл рай-ону күрүнеге дужааа чогуур тара-зын сентябрь 10-да 54 хуу күүсеткен. Оон иштинде колхозтар 69 хуу, араат ажыл-агыйлыктар чүгө 10 хуу күү-сеткен. Ынчаарга, ол районда «Боль-шевик» колхоз (даргазы эш Тембирел, партия эге организациязынын сек-ретари эш Метке) күрүнеге дужааа чогуур тараа планын 113 хуу, «Ста-линчы орук» колхоз (даргазы эш Та-ваа, партия эге организациязынын секретари эш Сергей) күрүнеге ду-жаа тараа планын 73 хуу күүседип, районда мурнакчы болуп турарлар.
Сүт-Хөл районун ажылчы чо-нары күрүнеге дужаа тараа пла-нын күүседирин дүрген күүседир дээш бүгү күжүн дүжүт ажаап алышыкынынче кирген.

Дыштаныр хүнде

Бай-Тайга районун Кызыл-Даг сумуда эге школанын өөреникчи-лери болгаш башкылары шксла эр-гелекчизи эш Комбунун удуртулгазы-биле «Победа» колхозтун дүжүт ажаап алышыкынынга дузалажып, шеф кылган. Шефтерин колхозтун 2,5 гектар таразын хол ка-дыры-биле кескеш сноптап берген.
Шефке өөреникчилерден Танов, Кожун-оол, Очур, Көк-оол, Болат, Манчаа, Калдар, Калдар-оол база башкылардан Мая, Кеек, Кулакова, Чурулина олар эки ажалдаан.
Ажыл доозулган соонда школа-нын өөреникчилери болгаш башкы-лары ховуда ажыл-ишчилерге кон-церт көргүскен. Ук концертти колхозчулар сонургап көргөн.

Х. ТААН-ООЛ.

Тракторист Дуган-оол

Кызыл-Мажалык МТС-тин трак-торизи Дуган-оол МТС чанынга ажалткан трактор курзуу 1949 чылда дооскан. Дуган-оол оон бээр ажыл нормазын үргүлчү ажыр күүседип келген. 1951 чылдык чак-кы, чайгы сезоннарда трактор ажылынын планын 125 хуу кыл-дыр ажыр күүсеткен.
Дүжүт ажаап алышыкынын үезинде эш Дуган оол болуңу трактору биле «Сталинец 6» деп комбайны сөөрткөн, хүнде 10 га-ны кестирер нормалыг тургаш 12—13 гавы кестирип турган.
К. ЭМЕР-САРЫГ.

ХҮНДҮЛӨЛ САМБЫРАЗЫ

ВКП(б)-ниң Кызыл райкомунун болгаш ажылчы чоннар депутаттарынын Советиниң күүсекчи комитетиниң илере-дик келгенин өзүгаар тараа дужаалгазын күрүне планын күү-сеткен колхозтарын областың хүндүлөл самбыразына кириери болза:
«Совет Тыва» колхоз (даргазы эш Нурсат, партия эге орга-низациязынын секретари эш Мөндүрге) тараа дужалгазынын күрүне планын 103 хуу күүсеткен.
Чалов аттыг колхоз (даргазы эш Буянов, партия эге орга-низациязынын секретари эш Самороков) тараа дужаа-газынын күрүне планын 105 хуу күүсеткен.
«Бай Булуң» колхоз (даргазы эш Астанин, партия эге орга-низациязынын секретари эш Сынгылдаа) тараа белеткелдериниң күрүне планын 111 хуу күүсеткен.
«Баян-Хем» колхоз (даргазы эш Тамдын, партия эге орга-низациязынын секретари эш Енак) тараа белеткелдериниң кү-рүне планын 100 хуу күүсеткен.

ТАРААНЫ—КҮРҮНЕГЕ

Каа-Хем районда «Октябрь 30 чыл ою» көдээ ажыл-агый артели тараа белеткелдериниң күрүне пла-нын сентябрь 15-те 122 хуу күүсет-кен. МТС-тин ажалдап бергени дээш хүлээткен сөттөр өзүгаар күрүнеге

Тараа чидириглери-биле демиселди улам дыңзыдар

Улуг-Хем районун Хендергеде Маленков аттыг колхозтун Байн-Кол-да 260 ажыг га таразын кезип ту-рар Ангаракка баштаткан 30 кижил-иг бригаданында күш-ажылдыч чу-румугага, Машинистер Б. Шыыр, Чамбас-оол, Төмүр-оол олар хүнде 3,5 ганы кезер тургаш, 2 га безин чедирбей турарлар. Сноп баглак-чылары хүнде 200 хирей-ле баглап турарлар. Комбайн-биле бастырган 24 га черин таразын арыглавын оваалап каан турунда, ортузуңдан ийип хып үнүп келген. Кестинген чер-лерде мажактаашкын канчаар-даа аажок хөй. 12 га кызыл-тастың кес-тинген шөлүн аң көөрге, бир дөр-белчин метр черде 64—69 бүдүн та-ган.

Колхозтун мурнакчылары

Сүт-Хөл районун Алдан Маадыр сумуда Калинин аттыг колхозтун колхозчулары Тыва областың ажыл-чы чоннарынын эш Сталинга чорут-кан чагаазында алган хүлээлгелерин чедишкенин күүседир дээш чүткүл-дүг ажалдап турарлар. Колхозчу-ларын иштинде мурнакчылар: тараа кургалдыкчылары Себке, Кырган-оол олар хүн нормазын 110 хуу чедир,

Сүт-Хөл районда тараа

СМГ-АКСЫ. (Телефон-биле). Сүт-Хөл райкүскомуун секретари эш С. Санданнын биске берген ме-дээзин өзүгаар алырга, Сүт-Хөл рай-ону күрүнеге дужааа чогуур тара-зын сентябрь 10-да 54 хуу күүсеткен. Оон иштинде колхозтар 69 хуу, араат ажыл-агыйлыктар чүгө 10 хуу күү-сеткен. Ынчаарга, ол районда «Боль-шевик» колхоз (даргазы эш Тембирел, партия эге организациязынын сек-ретари эш Метке) күрүнеге дужааа чогуур тараа планын 113 хуу, «Ста-линчы орук» колхоз (даргазы эш Та-ваа, партия эге организациязынын секретари эш Сергей) күрүнеге ду-жаа тараа планын 73 хуу күүседип, районда мурнакчы болуп турарлар.
Сүт-Хөл районун ажылчы чо-нары күрүнеге дужаа тараа пла-нын күүседирин дүрген күүседир дээш бүгү күжүн дүжүт ажаап алышыкынынче кирген.

Дыштаныр хүнде

Бай-Тайга районун Кызыл-Даг сумуда эге школанын өөреникчи-лери болгаш башкылары шксла эр-гелекчизи эш Комбунун удуртулгазы-биле «Победа» колхозтун дүжүт ажаап алышыкынынга дузалажып, шеф кылган. Шефтерин колхозтун 2,5 гектар таразын хол ка-дыры-биле кескеш сноптап берген.
Шефке өөреникчилерден Танов, Кожун-оол, Очур, Көк-оол, Болат, Манчаа, Калдар, Калдар-оол база башкылардан Мая, Кеек, Кулакова, Чурулина олар эки ажалдаан.
Ажыл доозулган соонда школа-нын өөреникчилери болгаш башкы-лары ховуда ажыл-ишчилерге кон-церт көргүскен. Ук концертти колхозчулар сонургап көргөн.

Х. ТААН-ООЛ.

Тракторист Дуган-оол

Кызыл-Мажалык МТС-тин трак-торизи Дуган-оол МТС чанынга ажалткан трактор курзуу 1949 чылда дооскан. Дуган-оол оон бээр ажыл нормазын үргүлчү ажыр күүседип келген. 1951 чылдык чак-кы, чайгы сезоннарда трактор ажылынын планын 125 хуу кыл-дыр ажыр күүсеткен.
Дүжүт ажаап алышыкынын үезинде эш Дуган оол болуңу трактору биле «Сталинец 6» деп комбайны сөөрткөн, хүнде 10 га-ны кестирер нормалыг тургаш 12—13 гавы кестирип турган.
К. ЭМЕР-САРЫГ.

Тайбыңның Пактызы дээш!

Тайбыңның херээн күш-ажылдың чедишкиннери-биле бьжыглаар

Кызылдың септелге заводунун ажил-ишчилери бүгү делегейге тайбыңның херээн тиллелгези дээш, Төрөң чурттуу күчүзүн улам бьжыглаары дээш боттарынын бүдүрүлгезинде эрестиг ажилдап турарлар.

Электростанция херекселдеринин кылыгылары сентябрь 12-де хүнүнү ажил нормазын ийи дакпыр күүсеткенер.

Ол кежээ коллективтин бүгү ажилчи, албан хаакчттарынын нинти хуралы болган. Ол хуралга партия Кызыл хооркомунун пропаганда болгаш агитация кидилдинин эргелекчиси эш Кузьмин «Совет улус тайбыңны камгалаар болгаш бьжыглар дээш демиселде» деп темага илеткеп кылган.

Коллективтин бүгү кежигүннери Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелинин Кыйгырынын адаанга ат-са-

лышыкынын чылдазын ССРЭ-ге чорудар дугайында Тайбың камгалалынын Совет комитетинин резолюциясын чангыс аай эп-сеткилдиг, беник көдүрүшкүнүгү идепкей-биле хүлээп алганнар.

Нинти хуралга селесар эш В. Козинин чугаалааны:

—Тайбыңның ады-биле аас-кежиктиг ажилдап тур мен. Ай бурээнде ажил нормазын 120—130 хуу күүседип турарым болза, тайбыңның херээнге мезн күш-ажылчы салышыкынын болур. Ам мен тайбың талаакчыларынын област конференциясын холбаштыр сентябрь айнын ажил нормазын 180 хуу чедир күүседир мен.

Мында олуржуп турар бүгү кижилер бистер кизи бурээдү Бүгү-делегей Тайбың Чөвүлелинин Кыйгырынын деткип, тайбың дээш ат са-

лышыкына чангыс кизи дег кирживисти бүзүрп тур мен.

Оон дараазында заводтун алдарлыг дарганы эш А. Кузнецов сөс алгаш:—Биске дайын херек чок. Бистер болза, америк агрессорлар Корейда дайынны соксадырып, беш улуг курунелерин аразына Тайбыңның Пактызын сонгаарлады болбас чарарын негеп турар бис. Бичангаш бистер тайбың дээш ат салышыкына чангыс кизи ышкаш киржир бис.

Тайбың болгаш тургузукчу күшүн ажил нормазын 200 хууан куду Совет Армиянын албанында халазес күүседир мен—деп чугаалаан.

—Тайбың дээш документте ат салыр уени холбаштыр ажил нормазын 250 хуу күүседир мен—деп чалаачы эш А. Блахин кайгамчыктыг улуг өөрүшкү-биле чугаалаан.

И. ЧОРБАЕВ.

«Элегес» совхозта 180 баш хаван болгаш 100 5аш инек кирер кажаалдар туруп турар. 1200 баш хойнук кажаазын доозуп турар. Ында бригадир О. Балбар-оолдун тууду Бригадазы эки ажилдап турар.

Чурукта: Тууду бригадир О. Балбар-оол.

Чуруу А. ЕРМОЛАЕВТИН.

Үндүрүг чыылдазынын чедишкени

Көдээ ажил-агыг үндүрүү болза, чүгле ажилчы чоннарнын боттарынын херегелениге чарыгдатынар, үндүрүгү чогуур өйүндө төлөөр областнын эконом болгаш култура талазы-биле жөүгүлгезинге, ажилчы чоннун материалдыг амьдаралынын денелин бедилерине улуг рольдыг болур деп чүвени Улуг-Хем районунуң Торгалыг көдээ Совединин чурттакчы чоннары болгаш колхозчулары кончүгү эки медереп билп турарлар. 1951 чылдын августун 26-да суурунуң чурттакчылары болгаш колхозчулары көдээ ажил-агыг үндүрүү 5000 рубльди чангыс хүн төлөөнер. Ол болза, чурттакчы чонун төлөөр ужурул бүгү үндүрүнүң 60 хуузу болуп турар.

С. СУМБҮР.

Вүрүнеге эът планын күүседип турар

СҮГ-АКСЫ. (Телефон-биле). Сүг-Хөл райкүзүмүзүңүң секретари эш С. Санданнын бистин редакцияга берген медээзин өзүгаар алырга, Сүг-Хөл району күрүнеге киррээ чогуур эът планын сентябрь 10-да 97 хуу күүсеткен. Ынчаарга, оон итинде колхозтар талазы-биле көөрге, Киров аттыг колхоз күрүнеге киррээ чогуур эът планын 101 хуу, Калинин аттыг колхоз—100 хуу, «Большевик» колхоз—101 хуу, «Сталиныч орук» колхоз—100 хуу күүсеткилээн.

Сумулар талазы-биле алырга, Бора-Тайга сумузу күрүнеге киррээ чогуур эът планын 100 хуу, Сүг-Хөл сумузу—103 хуу, Хөр-Тайга сумузу—100 хуу кылдыр күүсеткилээн.

М. КОНГАР.

Кадык камгалал ажилына

он үш чыл дургузунда

Бегзи Федосья Федоровна Би-Хем районун Оек сумузувун Бегрелеп черге тараачын өг-бүлелден төртүнүн. Оон адазы 25 чылдарнын мурунда байларнын тараазын тарып берип, огородун ажаап, чамдыкта аняп, балыктап амьдырап чоран.

Ындыг яды амыдыралдыг чоран Федосьянын адазы Федорга ынчаарда кым бир кизи оон уруглары эртемниг апаар деп чугаалаан болза, ол кайгаар ийик! Яды кижиге өөредилге хөлөзизи төлөөр ашка кайын тыгыр боор? Ынчалза-даа совет эрге-чагырга үезинде, чаа чүддөр тыгып келгилээн.

Сталинчы Конституцияда алдын жүжүктөр-биле бижитинген өөреннин эргези—ишчилерин уругларына эртемче орукту айткан. Ам Федосья Бегзи кизи эмчизинин талазы-биле ортумак эртемни чедишп алган.

Федосья Федоровна 1931 чылдан эгелээш, 1939 чылга чедир Москва медицина институтун ортумак школазын чедишкенин өөренип дооскан. Школаны доозары билек-ле ону төрөөн черинче ажилдаары-биле чорудупкан.

—Мен ажилчин кижинин уруу мен. Революция мурунда мен ышкаш яды кизи эртемге өөренир арга чок турган. Мен ам ажилда-мышаан, районда партияныг кежээки школазында өөренип турар мен. Мезн амыдыралым күш-ажыл-биле болгаш өөредилге-биле долдунган. Бистин чуртувуска кизи бурээдү эртем билги талазы-биле хүн бүрдүле байлап болуп турар — деп Федосья Бегзи чугаалап турар.

Федосья Бегзи 1929—1931 чылга чедир Тяньань эи ырак району Тогуза кизи эмнегезинин хелемезин болуп ажилдаан. 1939 чылда сургуул доозуп келгеш, 1943 чылга чедир Эрэин районун кизи эмнегезинин эргелекчизинге ажилдап турган. 1943—1949 чылга чедир база-ла кызыгар ырак район Мөңгү-Тайгага кадык камгалал кидилдинин эргелекчизинге болгаш улуг эмчи болуп ажилдаан. 1949 чылдан бээр амга чедир Чаа-Хөл районун эмнеге черинин фельшер эмчизинде ажилдап турар. Эш Бегзи Федосья ажилчы чонун кадык чурталгазы дээш могай-шылдаг чокка ажилдап келген. Бегзини кайыда районнарда ажилдап турганда, чон үргүдүч чалап, оон күээндиг дузаламчызын ап чораннар.

К. ОНГА.

Колхозта тууду бригадазы эки ажилдап турар

Чаа-Хөл районда «Бурунгар» колхозта тууду бригадазы колхозтук мал кажааларынын туудун чедишкенин чорудуп турар.

Малдын эки шынарлыг кажааларын чылыг үте доозар дээш тууду-журар бүгү күжүн салып, боттарынын аразында социалистик чарыштыг ажилдап турарлар. Узун турту 20 метр, дооразы 8 метр кемчээлдиг ыза кажаазын саман-биле база 24 аттар турар бир кажааны ышк-биле колдуунда туудуп дооскан, ам чүгле сонгаларын болгаш эжиттерин белеткеп турар.

Я. ДАНЗЫРЫН.

Дайынны тайбың тилээр

БАИ-ХААК. (Телефон-биле). Чоокта чаа Тауды районунуң төвү Бай-Хаакта култура бажынына беш улуг күрүнелерин аразына Тайбыңның Пактызын чарар дугайында Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелинин Кыйгырынын адаанга ат салышыкынын ССРЭ-ге чорудар дугайында Тайбың камгалалынын Совет комитетинин шиттири-биле танышкан суурунуң бүгү чурттакчыларынын болгаш колхозчуларынын хой кизи киржикчилиг хуралы болган.

Анаа ВКП(б) райкомунуң секретари эш Тамба илеткеп кылган сонда районун улус өөредилге кидилдинин эргелекчиси эш Михайлюк, Совет армиянын албанында халажип чанып келген дайынчы эш Воробьев, комсомолчу Бычкова болгаш оон-даа өскөлөр хуралга саналдар берип чүве чугаалааннар.

Санал берип чүве чугаалаан кизи бурээдү тайбыңның херээн камгалалынын боттарынын кезеде беленин плередип турган болгаш Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелинин Кыйгырынын адаанга салган аттарын ажил-херек-биле бьжыглаар төлээ-

де, олар кизи бурээдү тус-тус боттарынын ажилдап турар участкаларына күш-ажылдың бүдүрүкчүтүн бедилер болгаш чаа-чаа күш-ажылчы чедишкенин чедишп алып дугайында тодаргай бот-хүлээлгелерни ап турганнар.

Ол хуралдан Тайбың камгалалынын Совет комитетинге тузалаар беш кизи составтыг комиссия тургускан болгаш тайбың талаакчыларынын област конференциясына баар төлөөрге Бай-Хаак школазынын башкысы эш Е. Г. Сергеев болгаш Тауды райкүзүмүнун секретари эш З. Г. Половина оларны хуралдан чангыс үн-биле сонган.

БАИ-ХААК. (Телефон-биле). Тауды районуну Кара-Буузда «Сталинский Путь» көдээ ажил-агыг артединин эр болгаш херээн колхозчулары беш улуг курунелерин аразына Тайбыңның Пактызын чарар дугайында Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелинин Кыйгырынын адаанга ат салышыкынын чылдазын ССРЭ-ге чорудар дугайында Тайбың камгалалынын Совет комитетинин Плек-

нумунуң шиттирин канчаар-даа аажок улуг өөрүшкү-биле уктуп алган.

Ол дугайын танышкан хуралга колхозчу эш Атаманова санал берип чүве чугаалааш мынча дээн:

— Бистин Төрөөн чуртувус тайбың дээш демиселчилерин мурунку одуруунга кезээ мөнгөде турар төлөөде, ону бистер оон-даа артык күчү-шылдалыг болдулар ужурул бис, ынчаарга ону шак ындаг болдулар төлөөде, бистер оон алдарына бүгү күштөривисти харам чокка бээр ужурул бис.—деп чугаалаан.

Ол хуралдан Тайбың камгалалынын Совет комитетинге тузалаар беш кизи составтыг комиссияны тургускан болгаш тайбың талаакчыларынын област конференциясына баар төлөөге база бир суралыг трактор отрядынн бригадир, орденниг эш П. А. Ермолаевти колхозчулар чангыс үн-биле сонган. Эш Ермолаев трактор-биле кылдыр ажилдарын чыл планын август 10-да күүседип каан.

М. ЧЕШУИН.

Бүгү-делегейге бьжыг тайбың дээш

Беш улуг курунелерин аразына Тайбыңның Пактызын чарар дугайында Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелинин Кыйгырынын адаанга ат салышыкынын чыбырн ССРЭ-ге чорудар дугайында Тайбың камгалалынын Совет комитетинин резолюциясы-биле Кызыл көдээ районда Кара-Хаак суурнуң чурттакчылары танышканнар.

Суурнуң клубунун иштин каастап шимеп каан, иштики ханаларында «Бүгү-делегейни кырына тайбың делегерини», «Бистин тиллелгелеринин организацикызы болгаш сорук киржикчизи Ленин—Сталиннын партиясы—Бүгү-звезделдин Коммунист (большевиктер) партиясы делегерини!» деп лозуннар астанган болгаш клубтун ценезында башкы

Сталиннын улуг чуруун тургузуп каан турган. Кежээкинин 8 шакта суурнуң чурттакчылары эр, херээкеч колхозчулар 150 ажыг кизи клубка чыгып келген.

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелинин Кыйгырынын адаанга ат салышыкынын чыыр дугайында эштер Конгар, Дрозтов олар орус, тыва дылдар кырына илеткеп кылган. Илеткеп сөүлдү хурал киржикчилеринин саналы эгелээн.

Шалпы колхозчу Провдниковтун чугаалааны болза, «Бистин совет чонга дайынның биче-дээ херээ лоу, ынчангаш тайбыңны камгалаар дээш, беш улуг курунелер Тайбыңнын Пактызын чарар дээш, Тайбыңнын Бүгү-делегей Чөвүлелинин Кыйгырынын адаанга бистин совет кижилер боттарынын аттарын чангыс эп-сеткедиг салырлар. Оу ышкаш бистин Кара-Хаактын чурттакчылары ол кыйгырынын адаанга аттарын эзиг күээл-биле салыр дээрзинге кандыг-даа чигинип турбас деп чугаалаан.

Оон сөүлдү эштер Струков, Шагдыр, Достак-оол, Буянов, Канчыроол олар санал берип чүве чугаалааннар.

Тайбың талаакчыларынын област конференциясына төлээ кылдыр колхозтун шалпычызы Дайданын хуралдыг киржикчилери сонган болгаш Тайбың камгалалынын Совет комитетинге дузалаар комиссияны хуралдан тургускан.

М. КОНГАР.

Эки сеткилдиг кижилернин үнү

Беш улуг курунелерин аразына Тайбыңның Пактызын чарар дугайында Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелинин Кыйгырынын адаанга ат бижидилгелерин чыбырын талазы-биле кампанийны Совет Эвилелинге эртерер дугайында дынадыгы мурунхы болгаш бурунгар депшилгелиг бүгү кизи төрөгөткен улуг сорук кирешкин-биле угкаан. Бодыннадыг, «бүгү чурттарда тайбың талаакчылары сорук кирген күээл-биле хүлээп алдынган. Ол дынадыг тайбың дээш улустарнын организацикызын шимчээшкенин күжүңге чүвени сергедир хап турар аргы чаа агаар ышкаш кирген болгаш бурунгар баарына чаа илдини анаа берген, оон тиллелгезинге, улам улуг идегелди бьжыглаан», «Работническо дело» деп болгар солун бижип турар.

Совет кижилеринин—коммунизмнин тургузукчуларынын, тайбың болгаш улустар аразына эп-найрал дээш демиселчилерин Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелинин Кыйгырынын адаанга ат бижидилгелери тайбың камгалалынын болгаш бьжыдарынын херээнге кайы хире салышыкын болур деп чүвени чер бөмбүрээнин бүгү чурттарынын калбак улус массалары билер.

Тайбың камгалалынын Совет комитетинин пленумунун шиттирин байырлавышаан, «Скынтейя» деп руини солунун айтып турары: «Совет кижилерин оон-он миллион ат бижидилгелери болза, ССРЭ-нин улустарынын мораль-политиктиг бузулбас чангыс звинин илгерилээшкени болур. Ол ат бижидилгелери империалист ароссорларнын бужар бак оруун туглап турар күчүлүг моон-

дакты улам бьжыглап, тайбыңны тиллээринге кизи төрөгөткенни бүзүрели улам-на бьжыглап турар, чүге дээрге совет кижилеринин ат бижидилгелери—Европаны фашисттиг кууданышкындан камгалап алган улустарнын аттары, коммунизмниг кайгамчыктыг тудукчуларынын аттары.»

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелинин Кыйгырынын адаанга ат бижидилгелеринин талазы-биле ССРЭ-ге кампания дугайын даштык чурттарда хой сангыс-биле бижип турары—бүгү чурттарнын миллион миллион бөдүүн кижилеринин улуг Совет Эвилелинге эзиг ынакшылынын илгерилээшкени болур.

1924 чылда-ла эш Сталин «...Совет эрге-чагырга болза, капиталисттиг курунелерин калбак улус массаларына Эзулуг билдирер болу берген»... деп чугаалаан.

Делегейнин агресчи чаа дайынын организацикызы турар америк-аглин империалисттер Совет Эвилелинин болгаш улус-демократиязынын чурттарынын тайбынга ынак политиказы улустарнын мурунуга хоптап-мөгелээр, ол чурттарнын тайбың политиказын агресчи политика кылдыр көргүзөр хоп-мөге болгаш кажар арталар кылтып турар. Боттарынын агресчи планарын оларга күш-биле төгээр болгаш оларны чаа дайынга кири тыгып алып дээш улус массаларын хоп-мөге-биле будуудуларын ораддажып турар. Ындыг болза-да Тайбыңнын болгаш демократиянын дайынынын ол кем буруу болгалдары эки сеткилдиг миллион миллион кижилеринин организацикы шиттирлиг удурланышыкына таваржып турар.

Социалисттик куруне болза, тайбыңны болгаш улустар аразынын эп-найралынын чалбыныштыг болгаш шыныч демиселчи болуп турарын бүгү чурттарынын ажилчы чоннары билдир. Дайыны өөскүдеринге сонуургалдыг аныктал болгаш бөлүктөр совет чуртта чок. Ленин—Сталиннын партиясы Совет Эвилелинин улустарын тайбыңнын херээнге, бүгү улустарнын—улуг болгаш биче улустарнын эргелерин болгаш хамаарышпас чоруун шыныгы хүндүлөп көөр чорукка кижизидип турар. Совет кижилер бүгү күштөрүн тургузукчу тайбың күш ажилына, бистин социалисттик Төрөөн чуртувустун моон сонгар чекетелишкенине коммунизмнин тиллелгезинге берип турар.

Чер бөмбүрээнин бүгү ужу-кыдырларындан Совет Эвилелинге он-он изны-буру даштык төлөөлөр кээп турар. Оларнын составында—ажылчынар болгаш тараачынар, културанын болгаш эртемниг ажилдакчылары бар. Бистин чуртта тайбың тургузушкунунуң улуг кемчээли, тайбыңнын херээнге совет кижилерин ханы бердингенин төлөөлерин киржикчилери улуу-биле кайгал турар.

«Совет Эвилелинге боттарынын үрүеде чоран үезинде,—бо чылдын чыбынында ССРЭ-ге аалдап чорааш барган кылдат төлөөлөрүн киржикчилери—төлээ кежигүннеринин медегелеп турары болза, И. В. Сталиннын удуртулгазы-биле бодунуң чуртунуң тайбың тудушкунунуң чааг чоруунга болгаш бүгү делегейнин тайбынга ынак улустарына, дузалаар дээш кызымакай ажилдап турар совет улустун улуг чангыс звини шыныгып көргөн. Совет улус-

тун чаагай чуртталга байдалынын өвүлдээш болгаш бүгү чаа чедишкенин Совет Эвилелинин төмөйлээчү чүве чок чүлөүленин дугайын тодаргай херегчелеп турар. Тайбыңнын болгаш демократиянын лагерини кылгаш чок тиллээринге бистин бүзүрээриности сорук кирип, бьжыглап турар.»

Тайбынга ынакшылдыг улустарнын төлөөлекчилери бистин чуртувуска чорааш баргышты Советтернин чурту бүрүнү-биле тайбың тудушкунда туруп турар дээрзинге херек кырында бүзүрөөн.

Бо чылдын чыбынында Совет Эвилелинге чорааш барган америк профевиле төлөөзи бодуну илелтегинге медегелээр: «Шериг будуудгелеринге канчип-даа шилчээш, чүгле тайбың экономиканы көргөн бис... Совет Эвилелинде кизи бурээдү тайбыңны изни-биле күзеп турар.»

Индия литератураның болгаш ураин чүддүлүг ажилдакчыларынын төлөөлери Совет Эвилелинге чоранынын соонда медегелээш: «Каяа-даа баарымыска тургузукчу тайбың күш-ажылында хайнышыкынын болгаш аас-кежиктиг ажилдаан кижилерин, ажилчыларга муу-муу чаа бажынары, уругларга школалары, клубтары болгаш култур ордуларын туткан кижилерин көргөн бис... Улуг Сталиннын удуртулгазы-биле демисел болза, Совет чурттуң бо үедеги амьдыралынын үнденин болур.»

Совет Эвилелинде хамааты улустар улам-на калбарып, чурттакчы чонунуң амьдырал денелин узуктук чок бедип турарын, култура болгаш эртем чекетелип турарын ак-сеткилдиг бүгү кижилер көрүп турар. Алдар-биле шытынган Сталинград, Кара-Кумярынын элзениннеринде, Ортакы Волганын эриктеринде, Муруну Украинанын ховуларында

болгаш Крымда совет кижилер совет курунени күчү-шылдалын, оон тайбынга ынак политиказын шыныгыны биле көргүзүп турар суг күжү-биле ажилдаар улуг-улуг электри станциялары болгаш каналдарын тудуп турар.

Эки сеткилдиг миллион-миллион кижилери Совет Эвилелин тайбыңны күчүлүг чөлөнгени деп көрүп турар. Тайбың талаакчылары Совет курунени—бүгү нийтинин тайбыңнын хажыш дивес быжынын дескиндир боттарынын хүрээленин улам сырый кадып турар.

«Боттарынын долларларын болгаш фунт стерлингилерин кизи ханы-биле суттарып турар дайынын болгаш өлүмүнү кижилери боттарынын улустарын чаа дайыңче чорударын белеткеп турар. Олар Совет Эвилелинге удур бужар бак кем буруулууг чорар-даа, аныктар-даа чугаалап турар. Ынчаарга өлүр чорукту болгаш өлүртүрүү күзөөсө бүгү кижилерге, Совет Эвилелин тайбыңнын болгаш амьдыралдыг тиллелгезин шивээш, чараш чагайын, чөптүг болгаш шынын үнденин, оларнын националыг болгаш политиктиг үзел-бодалынын ылгалы чокка ак-сеткилдиг бүгү кижилерге чөлөнгөн болур» деп Назым Хикмет бижип турар.

ССРЭ-нин тайбынга ынак шыныч политиказы бүгү чурттарын ажилчы чоннарындан эзиг деткинчени, ап, дайынын империалисттиг кысыкчыларынын кажар аргаларына удур, бьжыг тайбың дээш демиселче оларын сорук кирип турар.

Америк империалисттерин кирип келгени Япония-биле чангыс таладыг дүрүм чок тайбың керээ дугайында Сан-Франциско конференциясына бо хүннере совет төлөөлөкчилерин үнү Эзулуг шынын үнү бүгү делегейге дыналган. Чаа дайыны бет-етээринче болгаш өөскүдеринче углан-

«Фельдшер эмчи болза, чоуну хүндүлөп хүлээп алып, чонга ээлдек, аарытлары ылгал билдир болгаш оон эмнөөн аарыттары саат-даа чокка этинип турар» деп, кырганнар-даа, аныктар-даа чугаалап турарлар. Федосья Бегзини 1951 чылдың майда ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумундан оон ажилчы илеткеп көргөш, «Күш ажилчы шыгаларал дээш» деп медаль-биле шагнаан. Ада-чурттуу Улуг дайынын үезинде эки ажилдаан дээш, медаль-биле база шаңнаткан. Федосья Бегзи чүгле кижилер эмнээр-биле кызыгаарлатынмайып турар. Харын ол хой-нинтиги, хой-нинтиг ажилы дээш дыка сагыш салып турар. Район төвүнде 7 чыл школазынын ада-илер комитетинин кежигүңүгө сонгуттурган. Ол ажилга дыка идепкейлиг ажилдаан. Беник өөредилгеге дээш, уругларын кижилерин дээш, ол ада-илер-биле үргүлчү беседа кылып, школанын арыг-шеверин хынал, чедер, четпестерин узуткаар талазы-биле дирекция черинге дузалажып келген. О ажилдарын чорутканы-биле школанын арыг-шевер байдалы дээркежээ.

1950 чылдын декабрь 17-де чер Советтеринин сонгудаларынын Кара-Тал суму Советинин депутатынга сонгуттурган. Эш Федосья Бегзи сонгуттурган хүнүнден эгелеп, депутаттың хүлээлгезин ак-сеткилдиг күүседип турар. Райкүүскомада партия эге организациянын оралакчы секретаринде база ажилдап турар. Федосья Бегзи 1943 чылда партиага кирген.

—Мен партиянын кежээки школазын доостум. Ам заочно өөренип эгелей бердим. Мезн төрөөн Тавга улуг Совет Эвилелинин хой навак оналдыг өг-бүленинге киргенден бээр мезн өөренип болгаш өөредилге-даа эртем улам ажык, улам дегем апарган. Чонунуң кадыкшылы дээш моон сонгар-даа улуг сагыш салып, чедишп, алган билимин улам долдулар дээш, марксизм-ленинизмн өөредили-биле соксаал чок мепселенип, өөредилгени ам-даа үргүлдүлээр мен—деп Федосья Бегзи чугаалап турар. Областың кадык камгалал ажилдакчылары Федосья Бегзи ышкаш күш-ажылга, бодунун дорт хүлээлгезинге шак ындаг кызымак болур ужурул.

—Мен партиянын кежээки школазын доостум. Ам заочно өөренип эгелей бердим. Мезн төрөөн Тавга улуг Совет Эвилелинин хой навак оналдыг өг-бүленинге киргенден бээр мезн өөренип болгаш өөредилге-даа эртем улам ажык, улам дегем апарган. Чонунуң кадыкшылы дээш моон сонгар-даа улуг сагыш салып, чедишп, алган билимин улам долдулар дээш, марксизм-ленинизмн өөредили-биле соксаал чок мепселенип, өөредилгени ам-даа үргүлдүлээр мен—деп Федосья Бегзи чугаалап турар. Областың кадык камгалал ажилдакчылары Федосья Бегзи ышкаш күш-ажылга, бодунун дорт хүлээлгезинге шак ындаг кызымак болур ужурул.

К. ОНГА.

Я. ДАНЗЫРЫН.

Оон ынай узун турту 40 метр, дооразы 8 метр кемчээлдиг инек кажаазынын ханазын база-ла саман-биле кылдыр доозар чеде бергеннер.

Тууду бригадазында ажил

ПРОПАГАНДИСКЕ ДУЗАЛАМЧЫ

Америк империалистерин Сибирьге халдап турганынын төөгүзүндөн

Америк империалистер амгы үеде делегей реакциязынын бүгү кара күштеринин сорук кийриктириш болуп турар. Олар делегейге тергидээшкенин чаалап аларын оралдажып, корей улуска удуз агрессиялык дайын чорудуп, Кыдаттың девискээри Тайван ортолукту эжелеп ан, улустарнын демократтык болгаш национал-хосталгалыг шимчээшкенин базарын оралдажып, ССРЭ-ге болгаш улус демократиязынын чурттарына удуз дайынга белеткенип турарлар.

«Оон холдарынын салаалары чикти сургей болуп турар болгаш күзөл ёзуулар илби-шидилги күш-биле салаалары узап турар: бир эвес ол Нью-Йоркка олургаш-ла кайы бир-ле черде Сибирьге доллар өскөн турар болза деп бодай тырттып казга—ол Берингов өөштү кержир холун суноп, олуудундан турбайып чыткаш тураалдан-на үнүштү тура соп олурар»—дээр.

А. М. Горькийнин Америкага чоруп турганынын үезинде-ле Кански районундан Алясканы болгаш Чукотканы таварты Сибирьге үнер демир орук магистралынын тудууну дугайында авантюрулук төлөөнү долгандыр шуугаазын америк парламентке үргүлчүлөвшиаан турган. Ол бугурулуенин организакчызы миллионер—демир орук магнады Э. Гарриман (дайнынын амгы идепейлиги кысыкчызы Аверелл Гарриманнын адазы) болуп турган.

Уолл-стриттин хээлчилер бөлүүнү база бир өске Сибирь бугурулуени ол чылдарда америк парламентке күштүү-биле чарлатынып турган. Ол болза, Чукотканы байлаан ажыкталарынын талазы-биле «Сонгу Чөөн-чүктүн Сибириниң акционерлик ниятели» болуп турган. Ол ниятелинин тургузукчузу болза, ол үеде дужаалдыг кижилерге чоок болгаш ыңчаарда отставкага турган гвардейги полковник Волярдрийский болуп турган, ыңчаарга ёзуул ээзи—Алясканын синдикаты (морган организакчызы) болуп турган. Ниятелинин бүрүн эрге-чагыргалыг директору американ Джон Розинт турган.

Уолл-стриттин ол оор организакчызы, депшилгелиг орус парламентке элзюн хөй сойгалаандыр илередиң турган чүүлдерин үргүлчүлөшкенин сондоа чүгөл 1912 чылда узуткатынган. Ыңчалзажок Чукотканы эриктиргей болгаш тундрага мырынай Октябрь революциязына чедир, чогаалчы Т. Семушкинниң «Алитет дагже үнүштү» деп чогаалында шыны-биле көргүстүнгөн Томсон («Чарл Кызыл думчук») Браун Ник чергелиг америк оонак араатаннар дезип чоруп турганнар.

Барыны Сибирьге доллардын байлак чылдазын Американың «Бастырылга машиналарынын бүгү делегей компаниязы чулуп ап турган. Д. П. Морганниң банкир сажынынын 1902 чылда тургусканы ол монополюд компания Барыны Европанын болгаш Россиянын рыноктарына тергидекчи байдалды ол ышкаш дүргөн чаалап алган. Көдээ ажалгагы машиналары улус-биле негетип турган Сибирьге «Бүгү делегей компаниязы» Новониколаевскиге кол контроларды турган болгаш оруктун узуу-улуз станцияларына салбырларды турган. Көдээ ажалгагы машиналары болгаш Америкага хережелдеиң турган эргижирин конструкцияларын чепсектерин Сибирьге сайгарып тургаш, «Бүгү делегей компаниязы канчаар-даа аажок хөй ажалгак-кончаалары (30—40 хуу) ылангы артык кезектер сажылаанында (200—300 хуу) тып, байып ап турган. Компаниянын баштыгы Ак-Кормик, Сибирь черден эвээш эвес миллион долларын чулуп алган.

Сибириниң болгаш Уралдын чер иштинин эң байлактыг чүүлдерин дээрбедеп алырычте америк миллиардерлер оза шынгы кужениншичкенин салып турганнар. Ыңчалза-даа олар ол талазы-биле база-ла «анаа тураалааны-ла үнүжүн—фунт стерлингерини чула соп ап» турган лондон Ситиниң хээлчилери-биле анаа тавыгы бергенер. Чүглө алдын тавыгынын черлерин болбаазырадырынын талазы-биле Сибирьге Октябрь революциязына чедир 25-тен эвээш эвес англи акционерлик компаниялар туруп турган. Оларнын ишинден эң улуу—калчалыг ажалг кончааларын нүүрү-биле 1912 чылда Лена шахтёрларынын ханын төккен Лена-Гольфильде болуп турган.

Сибириниң, уралдын бойдуз байлактарын дээрбедээриниң талазы-биле лондон Ситиниң адаанакчызы болза, Уолл-стриттин төлөөлөкчи, сөөлүдө АКШ-тын президентизи турган, Совет Эвилелиниң эң хоралыг дайызы амгы үеде дайыннын калчалыг кысыкчызы Герберт Гувер болуп турган. Англи колонизатор-миллионер Укварт-биле кады Гувер «Орус азиянын катышкан акционерлик ниятелини» тургускан. Морганниң эң улуз монополисттик организакчызы—«Каң трестизи» ону аажок сонуурган турган.

Сибириниң болгаш Уралдын минеральдыг байлактарын дээрбедээри-

нин талазы-биле шак ол эң улуг англи-америк синдикат консессияга хаанныг чазактан ыаштың делгем девискээрин, алдынын, чөс-хола руданынын мөнгүнүн болгаш цинктын эң байлак тывыштаг черлерин, ыңчаларда-ла ажалдап турган 12 шахталарын, ыяш дилеринин 20 заводтарын, пароходтарын, баржаларын алган болгаш эң-не чик өртек-биле безин алырга миллиард доллар чедип турган эт-хөреңгини ол синдикат алган.

Ол дээрбечи компаниянын акциязынын көд-өртүзү чыл дугузунда үш катап көдүрүлгөн. Ыңчалза-даа Гувернин ажал чорудулгазы оон-биле кызыгаарлатынмаан. Уолл-стриттин эрге-ажыктарын төлөөлөш оон агенттери бүгү Сибирьге чоруп турган болгаш англичаннардан алдын уругайларын садып ап турганнар. Гувер боду безин Лена-Гольфильде англичаннарын кызып үндүренип болап, ол «херекти» англи-америк синдикаттын холунга шилчидип бээр аяныг турган.

Сибириниң болгаш Уралдын байлаанче англи-америк мангыстар боттарынын чилиби холдарын суноп кинргени хөй эвес. Сибириниң чөс-хола руданынын болгаш алдынын үлетпур бугурулуенин ээлериң, англичаннарын болгаш американнарын сибирь бугурулуелеринин берип турганы денелге чок ажалг кончаалары өөрүшкүгө көдүрүп турган.

Лена-Гольфильдин суралгы акционерлеринин бирээзи Лорд Гаррингтон 1909 чылда Лондонга акционерлериниң хуралына чогаалааны болза: Даг үлетпүрүнүң бугурулуелерине боттарынын капиталарын салып кинрген бугу-ле акционерлик компанияларнын ишинде Лена-Гольфильдин алдын үлетпүрүнүң компаниязы ышкаш ол хире дүргөн чедикшиниң түнелдерин чедип алган чангыс-даа компания билбес мен»—дээр.

Ындыг болбайнаан! Ол дээрбечи компаниянын акционерлери чүглө 1910 чылда безин беш миллион ажалг рубль ажалг-кончаалары алганнар.

Россияны колониалдыг кулдангы алдынын, бистин чуртувустуң, ылангыя Сибириниң болгаш Уралдын бойдуз байлактарын араатан-зы-биле дээрбедеп алырынын талазы-биле англи-америк империалистерин бүгү планнарын Октябрь революциясы буза шалпак. Ыңчангаш Америк миллионерлер оон тилөөлөгүз көр хөнкү чогуң чажырап арга-даа чок болганнар, оларнын төлөөлөкчи президент Вильсон бодунун арын-нүүр барымдалаан чагынчак делегелдери Советтик Россияны көр хөнкү чогуң язы-бургу аргалары-биле чажырап оралдажып турган.

Шак оон эң чоок дузалачылары болуп алгаш, Уолл-стриттин илчрбелитттары Барук, Гувер, Джон Фостер Даллес, В. Буллит, Вильсон олар капиталистерин чалчалары болуп боттарынын ролун бодунары-биле-ле эң дээрэ шыныктарыран срадажып турганнар. Америк империалистер Советтик Россияга удуз чепсектиг интервенция белеткээринге болгаш чорударын, олар ролын болуп турганнар.

1918 чылдын марта-ла, президент Вильсон Советтериниң Бугу Россия съездинин чагынчак ёзу-биле сайырап турда-ла, АКШ-тын казаа оон даалгазын ёзуулар, Сибирьге интервенция чорудар дугайында англи-француз болгаш япон империалистер-биле чажыт дугурулга кылып турган. Ол-ла үеде америк элчин Фрэнсис болгаш консулдар Сибирьге чажыт эсер-меншевик болгаш офицер-корниловчу организацияларын сыйры катыштырыбышаан, Новокомескиге ак-гвардейжи үймээниң төгүп тургузары-биле, Сибирьге идепейлиг белеткелди чорудуп турган. Оон-биле кады Владивостокка турган америк консул Колдуэлл, адмирал Найт болгаш Пекинге турган АКШ-тын элчини Берднериң ак-гвардейжи казаан контрреволюстун халдашыкына белеткеп турганнар.

Сибириниң эжелеп алып чорук Владивостокка интервенциянын шериглери эккеп дужуренинден болгаш Сибириниң демир орун эжелеп алганында эгезиэн. Интервенциянын шериглериниң соон дарый Браки-Чөөн чүккө болгаш Сибирьге Сибириниң байлактарын дээрбедеп алырынга президент Вильсонунун боду-биле күшчүттүнгөн Уолл-стриттин хөйсанын хээлчилерин кээп халдап кинрген. Вильсон эжелекчи политиказы Сибириниң чурттакчы чогуңга—«Эконом дузанын» дугайында чагынчак сөстөр-биле чажырап турган.

(Уланчылыг)

Боттарынын хүлээлгезин багай күүседип турар

1951 чылда бүгү ажал-агылар талазы-биле чаа-чаа чедикшинер чедип алып дээр Улуг-Хем районун Ийн-Талда Димитров аттыг колхозтун кежигүнери социалисттик чарышка киришкеп, боттарына бот-хүлээлгелерни ап, районда Ворошилов аттыг колхозтун кежигүнерин апрель айда-ла кыйгырган турган. Социалисттик чарыш дээр, чүглө бот-хүлээлгелер алыры-биле болу бээр эвес, харын оларын боттандырар дээр бугу аргаларын, күштерин салыр, оон чоруп турарын хынаар, түнээр болгаш чаа-чаа чедикшинерни херек кырынга көргүзери болур.

Ындыг турбуза, ол колхозтун даргазы Сынаа, партия эге организакчызынын секретари Ыймажык олар боду дугайында боттунг хемчеглер алып хамаан чок, чангыс удаа түнел-даа үндүрбөөн, сонуурган безин көрбөөн-мейн турар. Оон түнелинде колхоз кайы-даа ажал-агылар талазы-биле хождуап турар. Колхоз мал өстүр планны күүсетпейн турар болгаш планга удур 22 баш инек мал чөтпейн турар. Аскактаар, карак азырып чоруктардан шээр мал хорап турар. Колхоз мал чени белеткээр планын ам-даа күүсетпээн. Инектин, бызаанын, хойнун үлөгелерни кажаларын тудары болгаш өске-даа тудуп планнарын күүсетпээн. Бо талазы-биле тудуп бригадирин Тас-оол тудуужуларын эвилдөөзүн.

Колхоз тараа ажаап алышыкынын болгаш күрүнеге тараа дужаалдазынын талазы-биле база кончуп хождуаан. Хову ажалында күш-ажылыг бугурукчулук кончуп куду, чижээ, Бижикинги бригадасында тараа кезер 2 машина хурд 3,5 ганы кезер турган, чүглө 2,25 ганы кезип турган. Нияти шөл ажалында партияны көскү агитациязынын кандыгдаа хевирин көзүлбөй турар. 30 коммунистериниң чүглө 4-тү тараа ажалында, 14-тү мал ажалында, а оон өскелери кайда ажаллап турары билдинмес.

Моон ап көрөгө, Димитров аттыг колхозта сочпарыш херек кырында эвес, сказын кырында болуп турардыр. Районун партия, совет болган көдээ ажал-агы организакчы социалисттик чарышты колхоз бугуруунга бер демей удуртпайн турарын илдеди. Димитров аттыг колхозтун ажалын сегидер дугайында боттунг хемчеглер алыры негетип турар.

М. БУГАЛАДИ.

ТУДУГЖУЛАРНЫН ЧЕДИШКИНИ

Мал ажалын сайзырадып, ону өстүренин үш чыл күрүне планны күүседери колхозтар мал кажаларын кайы хире кылып алганындан улуу-биле хамааржыр. Бо айтырны Чаа-Хөл районун колхозтары бугурулге планна тургузрынын кол чүүлү кылдыр салган.

1951 чылда районга 200 баш ажал малдары кирер чылгы малдын 5 кажаларынын, 2400 баш хөй кирер 4 кажаларын болгаш 800 баш малга 10 санын нияти мал кажаларынын, оон иштинде 130 баш сызаа кирер 4 бызаа кажаларынын тудуужулуунун планын баддылап тургускан.

Чаа-Хөл дээр, ыяш талазы-биле чөгей районнарын бирээниге кирери билдинер болгай. Ыяштыг черлер колхоз суурларында 60—70 километр ыракта. Колхозтарга ыяш материалын сөөртүрүнүң өртөө гар, оон чылда аанчында тудуунун өртек-үези улгадын турар болгаш тудууга 5120 кубометр тудууг ыяжи, 1210 кубометр дилген материал негетип турар. Оон аңгыда колхозтар тудууг ажалында 15 муң ажал күш-хүнү чарыгдар ужурут.

Тудууг дүргөдидер болгаш өртөө чингедир сорулга-биле районвуң көдээ болгаш колхоз тудуунун килдини колхозтарнын чанында бар турар дөй дууракты, саванын, дашты болгаш оон-даа өскеле, ни тудуг материалын ажалдарын колхозтарга сумелзээн.

Колхоз бугуруунун оза бийданын көрүа тургаш, колхозтарга мал кажаларынын тудууларын болгаш ажаллап кажаларын тодаргай график планын чыл эгезинде чогаалып кылган турган.

Районун көдээ болгаш колхоз тудуунун килдини бодууну ажалын тудууг бригадаларын организакчылардан болгаш быжылаарында эгелзээн, чер-черин тудууг материалдарын бугуру черлерин шилдир талазы-биле дилеп тывар ажалды чоруткыа.

Колхозтар баштаар черлери-биле кады ол килди тудууг бригадаларнын составын тус-тус эвеналарга чарып тургускан. Эвеналары чурттага бажынарынын, бугурулге тудууларын, мал кажаларынын тудууларын болгаш тудууг материалдары белеткээри ажалы-биле быжылап тургусканы.

Районун көдээ болгаш колхоз тудуунун килдини ажалдакчылары колхозтарга баргаш, тудууг бригадаларын кежигүнери-биле теориялык кичээлдерин чорутуу-

шаан, практикаг ажалдарын оларга айтып көрүзүп турган. Дөй-дөйүрктан тудууга саман деп улуг кирчип белеткеп кылырны оза кичээлгеи салган. Саман бугурулуени эң башгай Кара-Тал суммузуда «Тивилеге» колхозга, оон сонда өске 4 колхозга эгелеп чоруткан. 80 муң кезек саман кылдыр планыг тургаш, район ам 150 муң кезекти кылган.

Колхозтарда тудууг ажалына күш ажалды эки организакчыны күш болгаш ол-че херезеженин хандыканынын түнелинде, 80 баш ажал малдарына 2 аят кажааны, 600 баш хөй кирер 1 кажааны ажаллап кажалары, ам 120 чылгы мал кирер 3 кажааны, 480 баш инек кирер 6 инек кажаларын болгаш 1800 хөй кирер 3 кажаларын ажаллап кажалары белеткеп турар.

Мал кажаларынын тудуунун чартык чыл планын Чаа-Хөл району бугуру күүсетке. Чыл планын 1951 чылдын ноябрь 7-де бугуру күүседиринин аргазы бар.

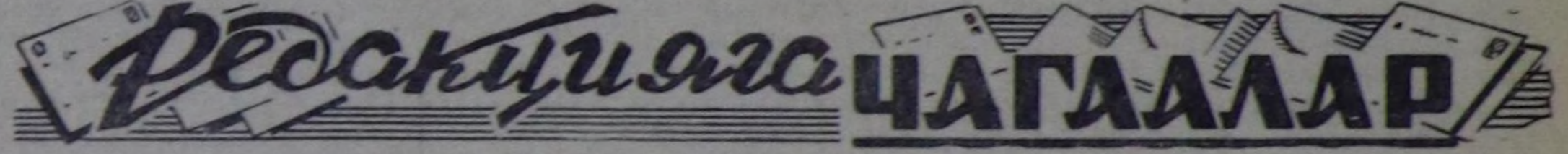
Чер-черин тудууг материалдарын ажаллап, үш муң ажал кубометр тудууг ыяжин болгаш дилген материалды тудуужулар камнап ап, күш-хүннериниң чарыгдызын барык бежен хууга чедир кызырган.

Сталин аттыг колхозка чылгы кажаанын ханазы доозулаанын соода кышынын дугайында айтырып чили-биле тургустунуп келген. Килди эргелекчи эң Гаонов тудууг бригадирини Т. Суван-биле кады дөй-дөйүрктан шаптап тургаш кырынын кылыр деп шийтерилзөөнер. Ону кылырны чыраа, дөй-дөйүрктан болгаш саваны белеткеп алган. Бызанчылар кырынын оорганыз тургузууларга, чоону 8—10 сантиметр уруктарына анаа кадап эгелзээн. Оларнын кырынга чырааларын салгаш оон кырында саван-биле холаан дөй-дөйүрктан чачган. Чылгы болгаш быжыг кырына болган. Ам Сталин аттыг колхозтун үлөгери өске колхозтар ажаллап турар.

Колхозтар дилген материалдарын чүглө рама, хаалга болгаш иштики херекселдер кылырынга ажаллап турар.

Чаа-Хөл районун колхозтары тудууг талазы-биле бо чедикшинерин улам быжыгавышаан, тудуунун нияти планын Октябрь социалист Улуг революциязын 34 чыл оюнга алдар болдуруу күүседирлер.

И. БРАГИН,
областын көдээ болгаш колхоз тудуунун эргелекчи инжениери.

Ону массовиктен чайладыр

Тере-Хөл районун төвү Чыргалаанда культура бажынынын массовниг комсомолчу Намчыл бодуун хүлээлгезин ыракта-ла четпес күүседип турар. Суурну анык өскөнүнде культуру-биле дыштан, ойнап көлөксээр күзөл удуз. Ыңчалза-даа оларнын ёзулук удуз-тукчузу чок болганы-биле анаа-ла чалагаранчыг байдала кирип, культурамассалыг хөгүлчүлөгүзүнүн талазы-биле шуут-ла өскүсүрзэн.

Шак мындыг хүлээлгезин күүсетпес комсомол кежигүнери-биле комсомолдун район комитети тааркыч турары канчап-даа таарышпас. Моең мурнунда чүгээр эки ажаллап турган Н. Дүңзени ВЛКСМ-нин райкому ажалындан үндүргөш, оон орунунга шак мындыг культурулук албан черинге сынышпас болгу дег аргаачы Намчылды кинргенин оон кайгап турар.

Намчыл, оон ажалында контроль хыналданын чогуң ажаллап алгаш, мырнай-ла турузында ажаллап, культура бажынынын, өске ажалдакчыларын эйрик, элээр чүзү-баазын эки-бак өстөр-биле дорама чылар турар.

Чүглө ол-даа эвес, массовникти ач чалаан демги Намчыл, келген масса чоңга ээлдек эвес, культуру чок, хамыктын бак байдаларын көргүзүп келгени эвээш эвес.

Моон алгаш көрөгө, комсомолдун, район комитети районун ажалчы чоннарынын, ылангыя анык өскөн-нериниң культурулук дыштангынын оода—культура бажынынга каадыр шилдип алышыкынын, кижилериниң мораль-политиктиг мезүштарынын өренип көрбөй чыда болдуруга тодаргай. А ВКП(б)-нин райкому, райкудукком ол дугайын база-ла херекке албайн турары канчап-даа таарышпас.

Мынчангаш, аргаачы, ужуз дүржөк Намчылды районун культура бажынындан дарый чайлаткыш, оон орунунга массага эпиг ээлдек, шынар билгилиг, ажал-ишчи массовник шилдип тыпкыш, культура бажынынын ажалын үндзениң-биле эде тургусса чогуур.

К. СЕРГЕН.

Районун культуры бажынынын төөгүзү

Өвүр районун Хавадагайты суурга районун культура бажынын тудар дугайында областын күүсөкчи комитети 1946 чылда-ла шийтерилзөөш оон тудуунга 100 муң рубльды ол-ла чылын чөпшээрп берген. Ол чылын элзээн ыяш материалы белеткеп алган болза-даа, тудуугу эгелзөөш.

Культура бажынынын тудуун чылдагаан чок черге 1948 чылга чедир саздаткыш, ону тудуунга белеткеп каан материал-биле райкудуккомун чөпшээрдин ёзуулар өске бажынар тудуп каан.

Ам бо чылың база-ла ол культура бажынын кылыры-биле ыяш материалы белеткеп турар. Ындыг болза-даа, белеткеп ажалы түнел чок кончуп багай чоруп турар. Өвүр райкудуккому районун культура бажынынын тудуун база эгелзээр дээр 1951 чылдын апрель айда тускай шийтир үндүргөн, суму бугурундан бызанчылар чорударын сумулар Советтеринге

дааскан. Ол шийтир күүсетин-мезин, чангыс-даа Советтен бызаак келбзэн.

Ынчангаш Өвүр районун культура бажыны ам 6 чыл дугузунда тугунуң чадап турар. Чылдагааны чүд? Акша хөредги бар, районда ол бажыны кыска хуусада шынарлыг кылдыр тудуулар күш болгаш тудууг материалдары база-ла бурун бар.

Бир эвес Өвүр райкудуккому бодунун үндүргөн шийтириниң күүсөлдзин ыяваыла боттандырып, тудууг ажалын организакчы болгаш өөредилге кижизидилгелиг ажалынын оода районун культура бажыны шагда-ла тугуна берген турар ийик. Ол чугула оран сууруну тутунарны районун чурттакчылар четтикпейи маңап турарлар.

М. ЧАМБАЛ-ООЛ.

Колхозтун хөрөңгизин камгалаар

Большевик партия, совет чазак бистин областын чаа колхозчу амдыралына канчаар-даа аажок улуг дузалачыны көргүзүп, чаа машина чепекти үргүлчү берип турар. Колхозтарнын хөй кезин бо үеде автомашиналыг болуп турар.

Бистин Эрзин районун «Сталинчы орук» колхозу бо чылдын август айда чаа чык машиназы алган. Ол болза, советтин заводунга техниканын сөөлүгү чедикшиниң-биле кылып үндүргөн үнелеп четпес эг-лур. Ону бистин колхозчулар карак оту дег камнап эдилээр ужуруг турбуза, херек кырында иңдир эвес болуп турар. Чаа машинаны бир ай чедир безин эдиледейн чораш-ла, Сарыг-Булуң-биле Мөрен аразында 2500 кг чык чүдүрер нормалыг турда, 3000 кг ажал чыкты чүдүрүп, кайы хамаан чок хал тургаш, машинанын бир дугуон эдилелден үндүргөн. Дугуйнун камери деле кырызын

шуут чарлып калган. Ук машинанын даштыкы кезектерин көрөгө, ыяш, дашкы буза үстүрүп каапан болуп турар.

Машинаны чолаачылап турар Самда болза, мурнунда машина үрзөш чолаачылар эргезин казыткан кижжи болгай. Ам ол кижиге бо машинаны мынчаар үредип турар болгаш сөөлүгү үеде өске-даа таварышкан кижжилер чолаачылар болу берген. Моон уламындан ук машина удавас сандан үнер хевирге кирген.

Бо улуг этти шак мынчаар камхайра чок эдилеп турар чорук колхозчуларын караан өйүп турар. Колхозчуларнын күш-ажалынын продукция-биле садып алган нийтинин хөрөңгизин мынчаар эдилеп турар чоруктун бурууун нийтинин мурнунга колхоз баштаар чери, оон даргазы Монзуулаң харыялаар апаар.

О. ДӨГҮН-ООЛ.

Кореяда болушкуннар

Улустун армиясының Кол командалыкынын дыңнады

ПХЕНЬЯН. Кореянын улус-демократтык республикасынын Улустун армиясынын Кол командалыкынын сентябрь 12-де мелээлини болза, Кореянын Улустун армиясынын казгыжышкыннары кыдат улустун эки-турачыларынын сыйры дотким-чези-биле бүгү фронттарга дайынчы атакаларын чедишкенини-биле ойтур шаап, оларнын динги күште-ринге болгаш техниканынгу улуг чидирилгенин таварыштырган.

Чөөн фронтта Янгуун сонгу талазында районда Улустун армия-сынын кезектери Улустун армия-сынын камгалал шугумуну чаа таварышын орадлашкан дайынчы 10 ажыг атакаларын чедишкенини ситур шапкан.

Сентябрь 12-де Улустун армия-сынын зениттик кезектери болган

дайынчы самолеттарын адар алыгы-ачылар Пхеньян, Вонсан, Саривонь, Хванчжу, Сохун болгаш Анчжу хоорайларын араанзы-биле бомбалаарына болгаш боо-лаарына киржи турган дайынчы-нын 8 самолеттарын андара аткан.

ПХЕНЬЯН. Кореянын улус-демократтык республикасынын Улустун армиясынын Кол командалыкынын сентябрь 13-те мелээлини болза, Кореянын Улустун армиясынын казгыжышкыннары кыдат улустун эки-турачыларынын кезектеринин сыйры дотким-чези-биле фронтуну бүгү участкалары дайынчы атакаларын ойтур шапканын чедишкенини үргүлчүлөөн.

Чөөн фронтта, Янгуун сонгу талазында районда Улустун армия-

сынын камгалал шугумун чаа таварышын орадлаштып, кызгы-дош-кун атакалар чоруткан америк ийи дугаар дивизиянын бир полка-зын болгаш лисыманчы армиянын сес дугаар дивизиясынын 2 баталь-онунун улуг кезектери Улустун армиясынын кезектери долузу-биле чылча шапкан.

Сентябрь 12-де чөөн эриктерге Улустун армиясынын кезектери эрик кыдында тайбын чурттачылгы черлерин араанзы-биле боопал турган дайынчынын ийи кораблн сугже дүлгөн болгаш бир кораблн-ди үрей аткан.

Сентябрь 13-те Улустун армиясынын кезектери болгаш алыгы-ачылары дайынчынын 12 самолеттарын андара аткан.

(СЭТА).

Кэсонда чугаалажышкыннар дугайында Синхуа агентилелиниң корреспондентизиниң дыңнады

ПЕКИН. Синхуа агентилелиниң корреспондентизи Кэсондан мынча деп дыңнаткан:

Ассошйетед Пресс агентилелиниң тускай корреспондентизи Кореяда барыын фронтта сентябрь 8-те дында-нынга делегел турары болза, Кэсонун хамаарышпас зонасында кыдат дивизияларнын бирээзинин солдаттарынын улуг кеззөн комму-нистер тудуп турарлар болгаш ол солдаттарнын дыка хөй Кэсонун бодунуң чурттачыллары бис кылдыр боттарын тудуп санатынып турарлар дээрзи бүгү шын меделерден Катышкан Нацияларнын боо-чепсектиг күштеринин талазынга бо неде-ляда билдингир апарган болган дээ.

АИТЫРЫГ: — Ассошйетед Пресс агентилелиниң корреспондентизи Кэсондан мынча деп дыңнаткан:

Ассошйетед Пресс агентилелиниң тускай корреспондентизи Кореяда барыын фронтта сентябрь 8-те дында-нынга делегел турары болза, Кэсонун хамаарышпас зонасында кыдат дивизияларнын бирээзинин солдаттарынын улуг кеззөн комму-нистер тудуп турарлар болгаш ол солдаттарнын дыка хөй Кэсонун бодунуң чурттачыллары бис кылдыр боттарын тудуп санатынып турарлар дээрзи бүгү шын меделерден Катышкан Нацияларнын боо-чепсектиг күштеринин талазынга бо неде-ляда билдингир апарган болган дээ.

Ук корреспондентизини оон ырай би-жиг турары болза, оон анында ком-мунистер болза, ында танкалар от-рядтарын база ап турар дугайында меделерни америк тала алган-дыр дээ.

Ассошйетед Пресс агентилелиниң корреспондентизиниң ол дында-нында учурунда Синхуа агентилелиниң корреспондентизи Кэсонда Кореянын Улустун армиясынын бол-гаш кыдат улустун эки-турачылары-нын төлээлеринин төлээлекчи-биле чугаалажыш, моон адаанда барым-даалары билдип алган.

ХАРЫБИ: — Мен бодаарымга оон сорулгазы болза, конференциянын болуп черин солуур дугайында бот-тарыннын негедизин деткидип алы-рынга херек чылдакты көргүзөр болгаш Кэсонун хамаарышпас зо-назын дугайында дугуржулганы өш-биле үрээр сорулга-биле улам дерзин чаа өнчүк-чөггөлөрн чо-гаадип алырынга херек үндэзини белеткээр болгаш Кореяга тайбын-чыдыга дугайында чугаалажышкын-нарын уламчыларын болду-мас кылыптар дээш ындыг арганы кылып турар.

АИТЫРЫГ: — Ассошйетед Пресс агентилелиниң корреспондентизиниң сентябрь 8-те дындагы дээрге, эгезинден сөөлүнге чедир шүт меге-нүгүл болуп турар. Чардынган ду-гукулга өзүгар ында туруп турар шериг хайгылчыларындан анында бистин тала Кэсонун хамаарышпас зонасында улуг шериг катыжыш-кыннары-даа, танкалар-даа отрядта-ры ап турбай турар. Ол болза хөй-ге нийти билдингир факт болуп ту-рар болгай. Бир өвс Катышкан На-цияларнын боо-чепсектиг күштери-нин талазы бодунуң ол чогаадып ал-ганы хоозун нүгүлүнге шынап-ла бү-зүрөп турар болза, бир тээ ийи та-ларларын харылзаа офицерлериниң аразында доктаамаал харылзаа-биле чөпшүлге туруп турар чүве төлөдө, өске тала ол харылзааны дамчыш-тыр кадыг-даа үдө бо херекти сай-гарып ап болуп турган ийик. Өске тала ону амдыгаа чедир чүге кыл-бааны көнгүс илден болуп турар.

Кэсонда конференция болуп тур-ган черин районунда турар бистин төлээлерин турган бажынын август 22-де кезже Катышкан На-цияларнын ужар-чүүлүдөн бомба-лап, алып-боолашкын чорутканын түнелинде Кореяга тайбын-чыдыга дугайында чугаалажышкын-нар ара соксаандан бээр ам 18 хүн эрткен болуп турар. Ол 19 хүнер-нин дургузунда Катышкан Нация-ларнын шериглери август 22-де кез-же бомбалаашкын болгаш алып боолаашкын база оон соонда улам-чылап турган кезек шыгыны өнчүк-чөггөлөр үндүргөн үгүлдигин ак-сеткилдиг болгаш харысагылы-биле чүгө көрбөннер өвс, а хар-ны ол фактыларын бят чокка бу-руу шапканнар болгаш бистерин боттары ол өнчүк-чөггөлөрн өжө-гөртөн кылып алгаш турганнар деп меге-нүгүл непередип турганнар.

Оон ырай Катышкан Нациялар-нын шериглериниң ужар-чүүлү сен-тябрь 1-де Кэсонун хамаарышпас зоназын чаа дагын халдаашкынга таварыштырган, ол болза, бомба-лаашкын болган болгаш Кэсонун хамаарышпас зоназынга дугуржул-ганы улам-на бят чокка үрээрн ол болуп болгаш Кэсонун хамаарыш-пас зоназын кырынга өжөнниг разведка кылгырынын ужудушкун-нарын күштелдирген. Сентябрь 1-ден 8-ке чедир Катышкан На-цияларнын боо-чепсектиг күштериниң самолеттары Кэсонун хамаарыш-пас зоназынын агаар деңисээрле-ринче 139 катап шүргүп киргеннер.

Ол бүгү чүгү айгыч турары дээрге, өске тала чугаалажыш-

кыннары чүгө катаптаарын бола-вай турар өвс, харын Кэсонун хамаарышпас зоназын дугайында дугуржулганы үрээр дээш боттары-нын өнчүк-чөггөлүгү чорудулгалар-нын калбартырын уламчылап турар-ны ол-дур. Ынчалза-даа боттары-нын өнчүк-чөггөлөрн калбартыры-биле болгаш улам шыгыны өнчүк-чөггөлөрн үндүрерн-биле Катыш-кан Нацияларнын боо-чепсектиг күштеринин талазы чүгү-даа чед-ип ап шыдапас деп санап турар бис.

АИТЫРЫГ: — Кэсонун хамаарышпас зоназынын оон ырайгы байдалын канчаар көрүп турар силер?

ХАРЫБИ: — Июль 13-де генерал Риджвэйниң ийи үндүргөн саали-либ генералдар Ким Ир Сенниң болгаш Пын Дэ-Хуэйниң чөпшө-режишкениниң соонда июль 14-те чедип алдынган дугуржулганы өзүгар Кэсон—хамаарышпас зо-назын дургузунда акаа Кореяга тайбын-чыдыга дугайында айтырыгын талазы-биле хуралдар чо-вотунуң келген Ол-ла үдө ийи та-ларлар болза, хуралдарнын хүн айтырыгына хамаарышкан дугуржул-гага чөпшээржил, боо-чепсээ дү-жүртүнгөн зона тургузарына херек кызыгарлар шериг шугуму чо-рудары дугайында айтырыгы ха-маарышкан хүн айтырыгын ийи дугаар пунктузунун талазы-биле чугаалажышкынны чорудуп тур-ганнар.

Кэсонун хамаарышпас зоназын тур-ган черин районунда турар бистин төлээлериниң тусак херекти дүжүрүлганы улам-чылап турган кезек шыгыны өнчүк-чөггөлөрн үндүргөн үгүлдигин ак-сеткилдиг болгаш харысагылы-биле чүгө көрбөннер өвс, а хар-ны ол фактыларын бят чокка бу-руу шапканнар болгаш бистерин боттары ол өнчүк-чөггөлөрн өжө-гөртөн кылып алгаш турганнар деп меге-нүгүл непередип турганнар.

Оон ырай Катышкан Нациялар-нын шериглериниң ужар-чүүлү сен-тябрь 1-де Кэсонун хамаарышпас зоназын чаа дагын халдаашкынга таварыштырган, ол болза, бомба-лаашкын болган болгаш Кэсонун хамаарышпас зоназынга дугуржул-ганы улам-на бят чокка үрээрн ол болуп болгаш Кэсонун хамаарыш-пас зоназын кырынга өжөнниг разведка кылгырынын ужудушкун-нарын күштелдирген. Сентябрь 1-ден 8-ке чедир Катышкан На-цияларнын боо-чепсектиг күштериниң самолеттары Кэсонун хамаарыш-пас зоназынын агаар деңисээрле-ринче 139 катап шүргүп киргеннер.

Ол бүгү чүгү айгыч турары дээрге, өске тала чугаалажыш-

ышкыш 10 ок холалары болгаш ок-тар база тыылган.

Истелге болуп турган үдө хары-лзаанын америк офицери америк самолеттун кем-буруулуг болаш-кынны болбаан деп орадлашкан. Ол мынчап чугаалаан, бажыг кы-рындан кым бир кижжи боолаш болуп чадавас, бо боолашкын само-леттан боолаан өвс-дыр дээ. Ын-чалза-даа, үш бажынарнын элери-ринден айтырагы, оларнын чуга-алааны болза, боолашкын болуп турган үдө олар самолет мотору-нун даажын дынаан болганнар. Истелге чоруп турган үдө америк самолеттар Кэсонун хамаарышпас зоназынын кыры-биле база катап каш-даа удаа уруп эрткелээрнер.

Америк харылзаа офицер ол до-раан-на америк самолеттар хамаарышпас зонадан дашкар уруп эртип турган деп меге шыгыдыг кыл-дып чүве чугаалаан.

Истелге кылганынын соонда ийи таланын харылзаа офицерлери хүн-дүскүнү үш шакта конференция залына база катап ужуражып кел-геннер. Америк харылзаа офицери

ООН ырай Катышкан Нациялар-нын шериглериниң ужар-чүүлү сен-тябрь 1-де Кэсонун хамаарышпас зоназын чаа дагын халдаашкынга таварыштырган, ол болза, бомба-лаашкын болган болгаш Кэсонун хамаарышпас зоназынга дугуржул-ганы улам-на бят чокка үрээрн ол болуп болгаш Кэсонун хамаарыш-пас зоназын кырынга өжөнниг разведка кылгырынын ужудушкун-нарын күштелдирген. Сентябрь 1-ден 8-ке чедир Катышкан На-цияларнын боо-чепсектиг күштериниң самолеттары Кэсонун хамаарыш-пас зоназынын агаар деңисээрле-ринче 139 катап шүргүп киргеннер.

Ол бүгү чүгү айгыч турары дээрге, өске тала чугаалажыш-

ышкыш 10 ок холалары болгаш ок-тар база тыылган.

Истелге болуп турган үдө хары-лзаанын америк офицери америк самолеттун кем-буруулуг болаш-кынны болбаан деп орадлашкан. Ол мынчап чугаалаан, бажыг кы-рындан кым бир кижжи боолаш болуп чадавас, бо боолашкын само-леттан боолаан өвс-дыр дээ. Ын-чалза-даа, үш бажынарнын элери-ринден айтырагы, оларнын чуга-алааны болза, боолашкын болуп турган үдө олар самолет мотору-нун даажын дынаан болганнар. Истелге чоруп турган үдө америк самолеттар Кэсонун хамаарышпас зоназынын кыры-биле база катап каш-даа удаа уруп эрткелээрнер.

Америк харылзаа офицер ол до-раан-на америк самолеттар хамаарышпас зонадан дашкар уруп эртип турган деп меге шыгыдыг кыл-дып чүве чугаалаан.

Истелге кылганынын соонда ийи таланын харылзаа офицерлери хүн-дүскүнү үш шакта конференция залына база катап ужуражып кел-геннер. Америк харылзаа офицери

оң кандыг бир түнел үндүрүк-сө-вейи турар болгаш ылап шынын барымдааны тургузары-биле чедип келдим деп чагынган болгаш ылап шы барымдаалыг чүгүлү минин, шынын дээрзиден ол ойталаан.

Ынчаарда бистин харылзаа офи-церивис Кэсонун сонгу талазында Сунжонкван районунга америк самолеттун октапкар барган пулемет октарынын холаларын америк офи-церге көргүскөн. Ол-ла черинге ок-тарнын холаларга таарыжып кирерин шыныдып көргүскөн. Бистин хары-лзаа офицеривис америк харыл-заа офицеринге бүгү херекчилсээр болгаш бүгү шынын Барымдаалар удуур таланын самолеттунун боо-лаашкын кылганын көргүзүп турар деп айткан. База ол ышкыш, бистин офицеривис удуур талага удур-ланышынын, оон-даа ырай негедизин кылар эргени бодууска артырып каар бис деп америк офи-церге меделээрин бистин төлээле-ринистин башыны генерал Чам Ирнин анаа дужагынын америк офицерге дынаткан.

(СЭТА).

Улус демократиясы-ның чурттарында Богариянын көдээ ажыл-агыйынын хөгжүлдэзи

СОФИЯ. Болгарияда улус эрге-чагырганын чеди чыл туруп келгени-нин иштинде болгаш суурларнын хе-рини танытпас кылдыр өскерилген. Чер ажылынын кол адырлары мек-ханизастарын дүргөн темпи-биле чорудуп турар. Чурттуң трактор пар-ээрге үш катап улгаткан. Бо чылдын кызы 1948 чылда турганын деп чазынында чурттуң ховуларынга 10 муң тракторлар ажылдап турган.

Болгариянын чыдып калган бол-гаш биче шүштүг көдээ ажыл-агый-нын муракчы, бедик продукциялыг ажыл-агый кылдыр чаартыр тургу-зар херекке Совет Эвилели канчаар-даа аажок улуг дузаламчыны чедир-ип турар. Бо чылдын чазынында Совет Эвилелинден 1500 чаа күчүлү тракторларын, 500 комбайннын, чүс-чүс трактор андазыннын, трактор севялаларын, культыватор-ларын болгаш көдээ ажыл-агыйны өске-даа чепсек-херекселерин алган.

Бо чылын Болгарияда тараа кул-тураларын болгаш техниктиг култураларын ажаап алышыкы-нын комбайнар-биле чоруткан. Чүг-лө Добрудже, чурттуң чер ажылы-нын талазы-биле кол районуна дүжүт ажаап алышыкыныга 350 комбайнар ажылдап турган.

Националдин улуг байырлалы-нын мурунунда-сентябрь 3-те медел-леп эртирер хосталганын хүнүнүн мурунда Болгариянын тараачыныр болгариянын коммунисттиг партия-зынга болгаш улус чазанга бодунуң күш-ажылыч тилелгелеринин рапо-тканнар. Тараа культураларын талазы-биле күрүнге дужаар пла-нын сентябрь 1-де 100,3 хуу кылдыр

Румынияда ажылчы чоннарнын дугайында сагыш-салышкын

БУХАРЕСТ. Румынияга буржуаз-помешиктиг тургузунуң үезинде ма-лярия аары массалы-биле непер-дизин турган. Мальярия-биле демисе-жириниң чүгө 3 станциялары тур-ган болгаш мальяридан массалыг аары чорукту чүгө шынылып турган.

Амгы үдө чуртта эн эки деритин-тен 26 станциялар болгаш мальярияга удур демисежиринин 40 пунктулары ажылдап турар. Совет деңизинин дуржулгаларын калбаа-биле непер-дизин ажыглавышаан бо станциялар-нын болгаш пунктуларнын коллек-тивтери эки түнелдерин чедип ал-ган. Сөөлүгү үш чылдын дургузунда мальярияга удур дыка улуг хемчег-лери ап чоруткан. Элээн каш рай-оннага мальярияга удур тарылгаларны 1950 чылда чоруткан.

Ап чоруткан ажылдарын түнел-динде мальяридан аары чорук 1949 чылдын деңгели-биле алгара 1450 чылда 67 хуу чедир кызыр-ылган, 1949 чылдын деңгели-биле алгара бо чылдын баштайгы чарты-нында 88 хуу чедир кызырылган.

(СЭТА).

Күш-ажылдын муракчы совет методу Албанияда

ТИРАНА. Күш-ажылдын мурак-чы совет методу Албаниянын үл-түр бүдүрүлгелеринде болгаш ту-дугларында хүн-бүрү калбаа-биле ажыглатын турар. Эвнер Ходжа аттыг заводта эки шынарнын беш бригадаларын тургускан. Баштайгы чартык чылдын дургузунда ол бри-гадалар онаалганын ортумаа-биле 114 хуу күүсеткен. Күш-ажылдын совет методун калбаа-биле шынгээ-дип ап, ажыглаанынын ачызында завод продукцияларын 30т-өртүнн ортумаа-биле 12 хуу шыгеткен.

(СЭТА).

Америк-израиль херөө израиль-американн контролонда

ТЕЛЬ-АВИВ. Израиль биле Ка-тышкан Штаттарын аразында «на-йыралды, садыгын болгаш судно чорудулажыш» дугайында херээ-ге ат салдыган.

Керээнин байдалын тайылбырла-вышаан, «Кол гаам» солунун бижип турары болза: «Ам Израильдин порттары америк флоттуң эргезинге турар. Израиль аэродромнарга аме-риканнар онза эргелер эдилээрлер, америк бараннарга чик тарифтар доктаатынган турар. Израильде ак-ша-хөргөнгизин салып турар америк капиталистер үндүттөн хостатынган турар».

(СЭТА).

АКШ-тын чагырыкчы бөлүктери Кореяда чугаалажышкыннарны болдурбазын орадлажыш турар

ЛОНДОН. Кореяга тайбынчыдыл-га дугайында чугаалажышкыннар-ны болдурбас дээш АКШ-тын чагы-рыкчы бөлүктери бүгү-ле болдуна-ла аргаларын ап чорудуп турар дээрзин пардалганын дындагыла-рындан билери берге өвс. Ынча-гыш американнар болза, Кэсонун хамаарышпас зоназын бомбалаш-кынга таварыштырып, база өске-даа өнчүк-чөггөлөрн чорудуп турар-лар.

Делегейин хөй-нитизин коргуд-дар болгаш конгресстен 56,5 милли-ард доллар түнүгү канчаар-даа а-ажок улуг шериг бюджетин, моон солгаар үндүрүлгени 10 миллиард доллар кылдыр улгатырарын хоси-ду төлөвилели болгаш Атлантикэ блогоунуң чурттарына 8,5 миллиард түнүгү долларны «дузаламчыга» бээриниң программазын хүлээп алы-ры хандылар дээш амгы шынгы-рашкынныг байдалды деткири эр-гежок чугаала деп АКШ-тын саты-рыкчы бөлүктери санап турарлар.

«Санди таймс» деп англи солун-ун бижээни болза, оон-биле чер-гелештир «аткылажышкынны одун соксадыры улустуң сеткил-сагыжы-нга улуг садыларын көргүзүп бол-гаш... Конгресс оожургай бергеш камга-далдын чаргыдалдарын кызыра бээ-рийин дээр дугайында коргушкун туруп турар».

«Нью-Йорк таймс» солуну-нун корреспондентизи Рестонун меделгел турары болза, Корея-да дайын чорудулгаларын соксады-тарында үнүп болуп бүгү айтырыл-лардан хамыктын мурунунда «Ка-тышкан Штаттарга болгаш Атлан-тика энгелинин чурттарында боо-чепсеглээшкыннин темпидериниң кудулай бээриндеп чоруп турар» тускай кижилер бар дээ. Кореяда дайын чорудулгаларына соксай бээриниң түнелинде АКШ-тын дайы-н калчаараашкыннын кошкан ба-ды баарын болгаш тайбынга кү-зөлүг сагыш-сеткилдериниң «үлдэ-ринден америк чагырыкчы бөлүктери-нин коргушкунуну дугайын хөй-хөй америк солуннар бижээрнер. «Чикаго дейли ныс» сөтүн бир америк генералдын мынча деп медел-дизин өстөрүн хөвээр алгаш кир-гет, ук генералдын алын солун кир-бээш: «Бир өвс дугуржулга чарына бээр болза, америк улус эрги: бай-далынче кирип болур дээрзинде, коргуп тур мен. Иелер шериг алба-нын база катап чугаалажып эгелеп болулар, а демги бир полштикчилер эндере боо-чепсеглээшкыннин ак-ша-хөргөнгизин эвээжеринче ки-рип болулар».

Журналисты бөлүктөрүн айтп-турары болза, АКШ-тын чагырыкчы бөлүктери дээрге, Ыраккы Чөөн-чүк-те шынгыраашкынныг байдалды күштелдирипкештин Япониянын энде-ре боо-чепсеглээш дээр болгаш ону Ыраккы Чөөн-чүк-те эмерик шериг баазаны кылдыр хуулдулар дээр сорулгалыг Япония биле чангыс та-ларлыг тайбын керээге ат салыры-че Англияны, Францияны болгаш өске-даа чурттарын албадаттар дээш Кэсонда чугаалажышкыннарны болдурбазын орадлажып турарлар.

(СЭТА).

Данияда шериг белеткелдери

КОПЕНГАГЕН. Шериг тургузуу-нуң талазы-биле чаа америк «чөвү-лекчилерин» Данияны келирин ма-нап турарын таварыштыр «Ланд Ог Фольк» солунун бижип турары бол-за: «Американчылар ам-на Дания-нын шериг тургузуунуң талазы-биле кирип апар чадавастар. Бомба-лаашкын камгаланыр черлер, ка-зармалар, складтар тургузарынга

болгаш аэродромнарны алгыдары-нга чүс-чүс миллион кронну (Дания акша) чарыгдап турза-даа ол эле-нап турарын таварыштыр «Ланд Ог Фольк» солунун бижип турары бол-за: «Американчылар ам-на Дания-нын шериг тургузуунуң талазы-биле кирип апар чадавастар. Бомба-лаашкын камгаланыр черлер, ка-зармалар, складтар тургузарынга

(СЭТА).

Ирланд суг шериглеринин ажыл соксадышыкыны

ЛОНДОН. Англи солуннар бо-за, ирланд суг шериглеринин ажыл соксадышыкынын дугайын дында-нында 65 корабльдерден 1000 суг шериглери кирип турар деп, «Дейли уоркер» айтп турар. Ол корабльдерин камдык кезип болза, Ирландия биле Англия аразында дамчып турар меделерни ханды-

рып турар. Бритиш энд айриш стим өкөт компани» деп англи-ирланд пароход компаниязынын болуп турар.

Ажыл соксадыш турар суг ше-риглериниң ажыл төлөвирин улгаты-рылар болгаш 43 шактыг ажылчы недельди тургузарын негеп турар.

(СЭТА).

Харысалгалыг редакторун хүлээлгезин күүседип турар Б. Д. ХӨВЕНМЕЙ.

Күрүнениң иштики ойнаашкынныг үш хуулуг чөшкыннигиң 23 дугаар кол болгаш 4 дугаар немелде ойнаашкыны

1951 чылдын сентябрь 30-де Москва хоорайга болур

Ойнаашкыннын тиражтарынга чөшкыннин үш үндүргөн разрядтарны obligationлар киржир. Тиражтарга моон адаанда ойнаашкыннар киржир:

Ойнаашкынның рубль-биле хемчээли	Ойнаашкыннарның саны			
	кол тиражта		немелде тиражта	
	Чөшкынниң бир разряд-дынга	Чөшкынниң үш разряд-дынга	Чөшкынниң бир разряд-дынга	Чөшкынниң үш разряд-дынга
100.000	—	—	1	3
50.000	2	6	5	15
25.000	5	15	25	75
10.000	25	75	80	240
5.000	80	240	800	2400
1.000	710	2100	2300	6900
400	7688	23064	8.299	24867

Шүптү 8.500 25.500 11.500 34.500

Ойнап алырынын рубль биле ништи түнү 4.650.200 13.950.600 11.390.600 34.171.800

23 дугаар кол тиража бүгү-ле obligationлар оларны ка-жан-даа садып алганы хамаан чокка киржир.

4 дугаар немелде тиража тираж болурундан 9 ай бурун-гаар садып алган болгаш № 4 база оон-даа ырай дугаарлардыг талону бар obligationлар киржир.

Күрүнениң иштики ойнаашкынныг үш хуулуг чөшкыннигиң obligationзын 1952 чылдын январь 1-ге чедир, 1952 чылдын сентябрь 30-де болуп 5 дугаар немелде тиражага киржир эрге-ли № 5 талон-биле кады садар.

1952 чылдын январь 1-ден эгелеп obligationны ол талон чокка садар.

Чөшкынниң obligationларын ажаалга кассалары хостуг үндүр садып, кирип садып ап турар.

Күрүнениң иштики ойнаашкынныг үш хуулуг чөшкынни-ниң obligationларын садып алынар!

Күрүне чөшкыннери СССР-ниң улус ажыл-агыйын хөг-жүлдэзинге дуза болуп турар!